

การวิเคราะห์บริบทและการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับ
คุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านนาเยีย ตำบลนาเยีย อำเภอนาเยีย จังหวัดอุบลราชธานี
Analysis of Context and Guidelines for Community Development of
Participatory Model to Improve The Quality of Life at Ban Na Yia,
Na Yia Subdistrict, Nayia District, Ubon Ratchathani Province

พนิดา กมุตชาติ* จินตนา จุลทัศน์ มุสิกร ชุติวรรธณ วาริณี แสงประไพ สุภารัตน์ สุขโท

Phanida Kamuttachat,* Jintana Junlatat, Musikorn Tuseewan,

Warinee Sangprapun, Suparat Sooktho

อาจารย์คณะแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี^{3,4,5}

Lecturer Faculty of Traditional Medicine and Alternative Medicine

Ubon Ratchathani Rajabhat University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี²

Assistant Professor Faculty of Traditional Medicine and Alternative Medicine

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Phanida.k@ubru.ac.th

Received: March 9, 2021

Revised: April 19, 2021

Accepted: April 22, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บริบทชุมชน 2) การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านนาเยีย ตำบลนาเยีย อำเภอนาเยีย จังหวัดอุบลราชธานี คัดเลือกพื้นที่เป้าหมายเจาะจงภายใต้โครงการยุทธศาสตร์ราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี คือชุมชนบ้านนาเยีย ตำบลนาเยีย อำเภอนาเยีย จังหวัดอุบลราชธานี และสร้างทีมแกนนำหลักกลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผอ.รพ.สต. นาเยีย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อสม. ประชาชนชาวบ้าน ตัวแทนชาวบ้าน ศึกษาบริบทชุมชนด้านกายภาพ ชีวภาพ และด้านเศรษฐกิจ เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบการสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทชุมชนพบว่า บ้านนาเยีย มีลักษณะทางกายภาพ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่ดอนและพื้นที่ลุ่ม ใช้ประโยชน์จากที่ดินในการทำนา และทำไร่ มีลำน้ำโดมอยู่ทิศตะวันออกของหมู่บ้านเป็นแหล่งน้ำสายหลัก หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวทางการเกษตรมีการปลูกพืชผักสวนครัว เช่น ข้าวโพด ถั่วพักยาว พริก แตงโม ด้านชีวภาพมีพื้นที่ป่าสาธารณะเป็นป่าประเภทป่าเต็งรัง และด้านเศรษฐกิจ รายได้ส่วนใหญ่มาจากการเกษตรและรับจ้างทั่วไป 2) การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านนาเยียจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมในชุมชนทั้งหมด 3 แผน 9 ข้อเสนอแนะ 11 โครงการ ได้แก่ แผนพัฒนาเกี่ยวกับด้านสุขภาพ โรคเรื้อรัง โรคติดต่อและยาเสพติด แผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และแผนพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน จากแผนพัฒนาชุมชน

อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นแผนพัฒนาความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน และโครงการดังกล่าวนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนในโอกาสต่อไป

คำสำคัญ: บริบทชุมชน แนวทางพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม คุณภาพชีวิต

Abstract

This study aimed to 1) analyze the community contexts, and 2) create a participatory community development plan to improve the quality of life of people in Baan Na Yia, Na Yia Sub-district, Nayia District, Ubon Ratchathani. The community was purposively selected under the Ubon Ratchathani Rajabhat University strategic plan for sustainable local development by the key team. The data collection employed the purposive sampling method for 30 participants: village leaders, assistant village leaders, the director of the health-promoting hospital in Na Yia, health officers, health volunteers, village sages, and village representatives. The procedures were to study the physical, biological, and economic contexts of the community. The data were collected by gathering secondary data, semi-structured interviews, focus group discussions, and participatory workshops. The results revealed that 1) the physical contexts of Baan Na Yia could be divided into two parts: the highland and the lowland. The lands were mainly used for agricultural purposes, growing rice, and rubber trees. Dome River is located on the east of the community as the main river. After the typically agricultural harvest season, agriculturists normally grew home-grown vegetables such as corn, yard long bean, chili, and watermelon. The biological context of the community revealed that it consisted of the public forest mostly deciduous dipterocarp forest. The economic context of the community showed that most of the villagers' income was from agriculture and general employment; 2) The community development 3 master plan with 9 recommendations and 11 projects. The 3 master plans consist of Health Care Plan (concerning chronic diseases, contagious diseases, and drug abuse); Economic Development Plan; and Community Environment Development Plan. These participatory community development plans were the necessary basis for the community. These project proposals will be further applied for community development.

Keyword: Community Context, Participatory Community Development, Quality of Life

บทนำ

การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เพื่อที่จะสามารถจัดการกับปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของตนเองได้ เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชน คือ การให้คนในชุมชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนั้นได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนพัฒนาอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนา เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ดังนั้นในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาชุมชน ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง

ปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนการพัฒนา เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนกำลังเป็นกระแสที่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เห็นได้จากการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทยปี พ.ศ. 2552 โดยให้กรมการพัฒนาชุมชนมีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมของประชาชน สนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์ข้อมูลสารสนเทศ พัฒนาการศึกษา การวิเคราะห์วิจัย จัดทำยุทธศาสตร์ชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนมีฐานรากที่มีความมั่นคง มีเสถียรภาพและมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2559) และการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนมีเป้าหมายในการพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การบริหารจัดการชุมชนในระดับท้องถิ่นเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนเพื่อแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการคิดตัดสินใจในด้านต่าง ๆ เนื่องจากประชาชนเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เป็นผู้รับผลประโยชน์และผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับพันธกิจ (Mission) ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และเผยแพร่ สืบสาน และน้อมนำศาสตร์พระราชา แนวพระราชดำริและพระราโชบายด้านการศึกษาใช้ในการจัดการเรียนการสอน วิจัย และบริการวิชาการสู่ชุมชนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในการส่งเสริมและขับเคลื่อนให้คนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตัวเอง

บ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี เป็นพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานพัฒนาวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งกระบวนการดำเนินงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลของชุมชน ตลอดจนปัญหาและความต้องการของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่กิจกรรมร่วมกันระหว่างชาวบ้านและคณะผู้วิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาต่อไปโดยยึดหลักที่ให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม (Community Participation) ในกระบวนการคิดตัดสินใจและพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์บริบทชุมชนบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีวิธีดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. พื้นที่เป้าหมาย การเลือกพื้นที่เป้าหมายอย่างเจาะจงภายใต้โครงการยุทธศาสตร์ราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี คือชุมชนบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี โดยการศึกษาบริบทชุมชนในด้านกายภาพ ชีวภาพ และด้านเศรษฐกิจ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาและวิเคราะห์บริบทชุมชนภายใต้ขอบเขต ข้อจำกัด ปัญหา และศักยภาพของชุมชน ดังนั้นการศึกษาบริบทชุมชนจำเป็นจะต้องมีการวางแผนและคำนึงถึงปัจจัยหลายด้านว่าต้องทำสิ่งใดก่อนหลังตามลำดับความสำคัญ ความเร่งด่วน และความจำเป็น

2. การสร้างทีมแกนนำชุมชน ผู้วิจัยได้สร้างแกนนำชุมชนในการจัดตั้งทีมงานหลัก (Core Team) เพื่อเป็นคณะทำงานในการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผอ.รพ.นาเยี่ย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อสม. ราษฎรชาวบ้าน ตัวแทนชาวบ้าน ทั้งหมด 30 ท่าน เพื่อทำงานร่วมกันกับนักวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายกำหนดคุณสมบัติโดยมาจาก 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ หรือตัวแทนชาวบ้าน ราษฎรชาวบ้าน 2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 3) กลุ่ม รพ.สต. และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หรือเทศบาล ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อสม. ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หรือเทศบาล โดยให้พื้นที่คัดเลือกกันเองกลุ่มละ 8-10 คน เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการค้นหาปัญหาและวิเคราะห์ชุมชน จากสภาพความเป็นจริงของชุมชน

3. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Data) วิธีการเดินสำรวจเบื้องต้น (Walkthrough Survey) และการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Workshop) การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และแบบประเด็นการสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลมาสรุปบทเรียนได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ใช้แบบ และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

4. จัดเวทีประชาคมและจัดทำแผนพัฒนาชุมชน จำนวน 30 คน ร่วมกันระหว่างชาวบ้านและคณะผู้วิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาต่อไปโดยยึดหลักที่ให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิดตัดสินใจและพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยทำการ SWOT และจัดทำแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีข้อจำกัด เนื่องจากเกิดสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

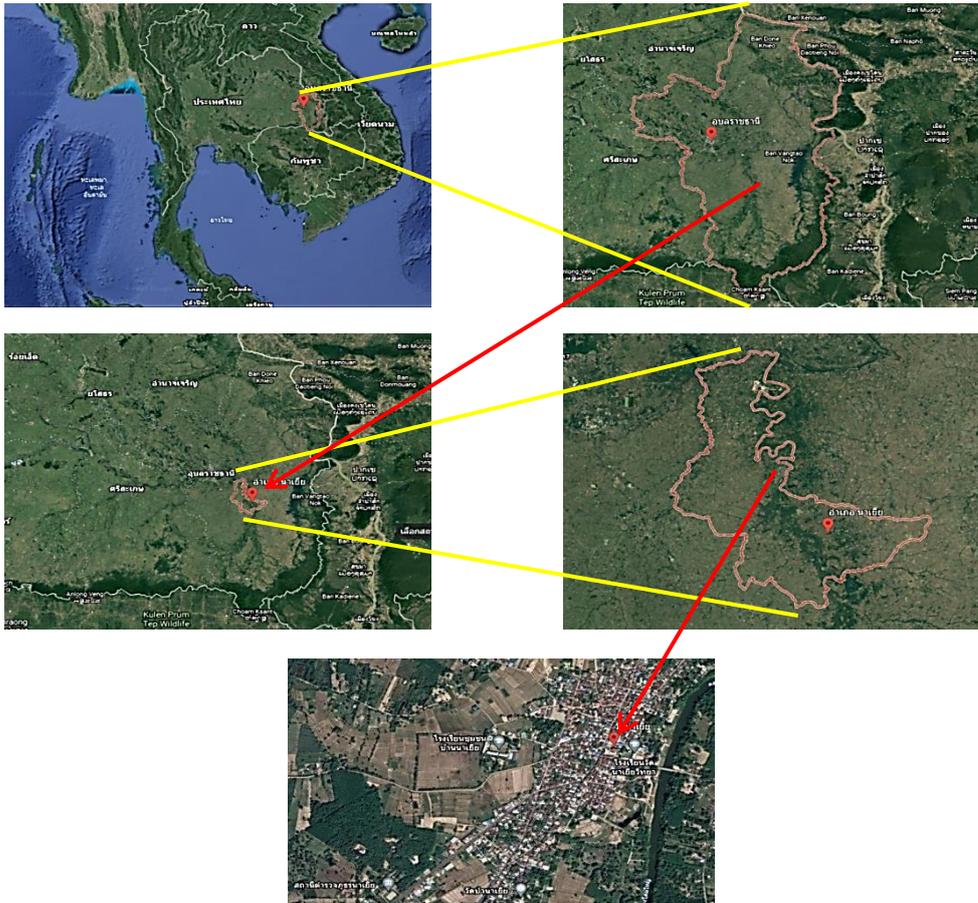
ผลการวิจัย

1. ผลวิเคราะห์บริบทชุมชน ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยมีการวิเคราะห์บริบทชุมชน ๓ ประเด็น ดังนี้

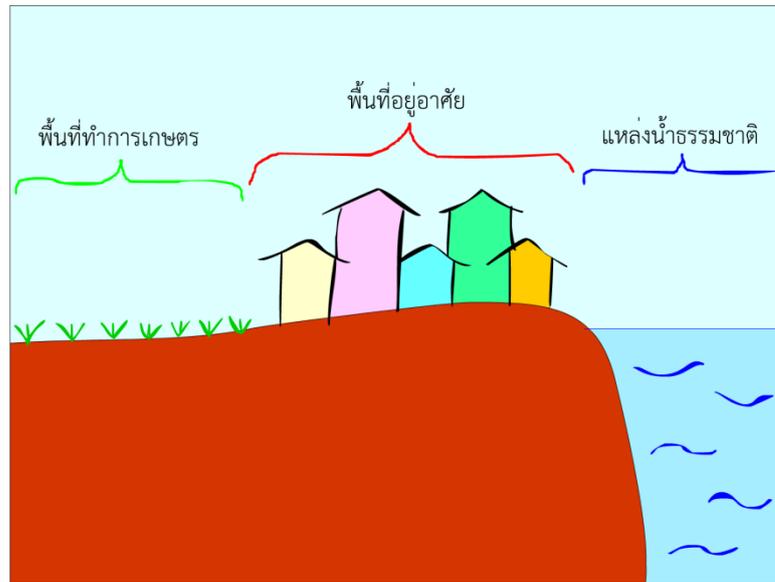
1.1 ด้านกายภาพของหมู่บ้านนาเยี่ย ที่ตั้งและอาณาเขต บ้านนาเยี่ย ตั้งอยู่เส้นละติจูดที่ 15 องศา 04 ลิปดา 16.8 พิลิปดาเหนือ และเส้นลองจิจูดที่ 105 องศา 03 ลิปดา 53.8 พิลิปดาตะวันออก อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี มีอาณาเขตติดต่อกับทิศเหนือจรดบ้านนาเยี่ย หมู่ 3 ทิศใต้จรดบ้านนาเยี่ย หมู่ 1 ทิศตะวันออกจรด ลำน้ำโดมใหญ่ และทิศตะวันตกจรด ตำบลนาดี ดังภาพที่ 1

การวิเคราะห์บริบทและการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี
พนิดา กมฺพชาติ จินตนา จุลทัศน์ มุสิกกร ฤศวีวรรณ วาริณี แสงประไพ สุภารัตน์ สุขโท

ภาพที่ 1 อาณาเขตของบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี
ที่มา: Google earth (2021)

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ราบและเป็นที่ยอด มี ความสูงจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ย ประมาณ 120-140 เมตร สภาพของดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย คุณภาพดินส่วนมากเหมาะสำหรับ การทำการเกษตร มีลำน้ำโดมใหญ่เป็นแหล่งน้ำสายหลักของชาวบ้าน มีการใช้ประโยชน์ที่ดินแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ราบ ลาดเอียงเล็กน้อยลงไปทางด้านทิศเหนือ และพื้นที่ใน การทำการเกษตรเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ

ภาพที่ 2 ภาพตัดขวางของบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี

1.2 ด้านชีวภาพ

พื้นที่ป่าสาธารณะของชุมชนมี 2 แห่ง คือ พื้นที่ป่าสงวนในเขตวัดอุดมนาสันต์ มีเนื้อที่ 72.2 ไร่ อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน เป็นป่าประเภทป่าเต็งรัง มีพันธุ์ไม้ที่สำคัญดังนี้ ต้นจิก ต้นรัง ต้นแดง ต้นประดู่ ต้นสัก ต้นกระบก ต้นส้มกก ต้นตี่หวนนาม ต้นตี่ว้ส้ม ต้นบาก กาเสื่อ ซี แคน เครือบักย่างโฮ ชาวบ้านใช้พื้นที่เก็บอาหารจากป่าได้ตามฤดูกาลต่าง ๆ เช่น เห็ด หน่อไม้ แมลงต่าง ๆ และพื้นที่สาธารณะอีก 14 ไร่ โดยแบ่งออกเป็นพื้นที่ตอนป่า 3 ไร่ ตลาดสดเทศบาลตำบลนาเยี่ย 5 ไร่ และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลนาเยี่ย 3 ไร่ ด้านชีวภาพที่สำคัญในชุมชนบ้านนาเยี่ย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพืชพันธุ์ทางการเกษตร ด้านปฏิกิริยาการเพาะปลูก และด้านสัตว์เศรษฐกิจ

1.2.1 ด้านพืชพันธุ์ทางการเกษตร ดังตารางที่ 1 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ ข้าว ปลูกมากที่สุด คือข้าวพันธุ์ข้าวเหนียวหอม กข. 6 มะลิ 105 กข. 16 ข้าวก่ำ รองลงมาคือ มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์ม ข้าวโพด ถั่วฟักยาว พริก แตงโม หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวแล้วมีชาวบ้านบางส่วนจะปลูกพริก มะเขือเทศ พืชผักสวนครัวในพื้นที่นาเพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้เสริมนอกเหนือจากการทำนา พื้นที่ใช้ทำการเกษตรเป็นพื้นที่ของตนเองซึ่งได้รับเป็นมรดกมาจากบรรพบุรุษ และมีส่วนหนึ่งเช่าพื้นที่ของบุคคลอื่นเพื่อทำการเกษตร โดยส่วนใหญ่พื้นที่ทำการเกษตรจะอยู่บริเวณโดยรอบของหมู่บ้านและอยู่อีกตำบลใกล้เคียง โดยผู้ที่มีพื้นที่ทำการเกษตรที่มากที่สุดประมาณ 200 ไร่ แบ่งทำการเกษตรเป็นของตนเองและแบ่งให้เช่า

ตารางที่ 1 พืชพันธุ์ทางการเกษตรของบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี

ลำดับที่	ประเภท	รายละเอียด
1	ข้าว	เป็นอาชีพหลักของชาวบ้านจะทำนาปีละ 1 ครั้ง บางรายปรับเปลี่ยนเป็นการทำนาแบบอินทรีย์ประมาณ 2 ราย มีพันธุ์ข้าว เช่น ข้าวเหนียวหอม กข. 6 มะลิ 105 กข. 16 ข้าวเก่า
2	ยางพารา	เป็นพืชเศรษฐกิจที่เข้ามาไม่ถึง 15 ปี เป็นพืชที่ใช้เวลานานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตในการเก็บน้ำยาง ยังถือว่าชาวบ้านนาเยี่ยยังมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกและการเก็บเกี่ยว
3	มันสำปะหลัง	เป็นอาชีพรองลงมาจากการทำนา คือการทำไร่มันสำปะหลัง เริ่มตั้งแต่การเตรียมดิน ไถดินพรวนให้พร้อมการปลูก หวานด้วยปุ๋ยคอก เช่น ชีวชีควาย ชีโก้ เตรียมต้นพันธุ์และตัด 5-6 ตา แล้วนำไปปลูกในช่วงเดือนเมษายน ใส่ปุ๋ย กำจัดวัชพืช เก็บเกี่ยวในช่วงปลายธันวาคมถึงปลายกุมภาพันธ์
4	ปาล์ม	เป็นพืชเศรษฐกิจที่เข้ามาใหม่ ชาวบ้านยังต้องเรียนรู้การปลูก การเก็บเกี่ยว และตลาดในการจำหน่าย
5	ข้าวโพด	ปลูกในช่วงหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว ส่วนมากเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
6	ถั่วพักยาว	เป็นพืชผักสวนครัว ปลูกไว้ขายบางส่วนเท่านั้นและไว้บริโภคในครัวเรือน
7	พริก	เป็นพืชผักสวนครัว จะเตรียมดินปลูกหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตจากข้าว ปลูกไว้ขายตามตลาดและไว้บริโภคในครัวเรือน
8	แตงโม	เป็นพืชล้มลุก ปลูกง่าย ใส่ปุ๋ยและกำจัดวัชพืช แต่มักมีปัญหาที่แมลงมักชอบเจาะกินผลแตงโมขณะที่ลูกยังเล็กทำให้ผลผลิตเน่าเสียบางส่วน

1.2.2 ด้านปฏิทินการเพาะปลูก พบว่า การเพาะปลูกพืช ผัก ให้มีความเหมาะสมกับสภาพดินสภาพอากาศจำเป็นต้องอาศัยสภาพแวดล้อมเพื่อให้ผลผลิตที่สมบูรณ์ แต่บางครั้งก็อาจทำให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดความไม่แน่ใจต่อสภาพดิน ฟ้า อากาศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลผลิตในบางปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเภทข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง เป็นต้น ซึ่งปฏิทินการเพาะปลูกของชุมชนสรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปฏิทินการเพาะปลูกพืชของบ้านนาเย้ย ตำบลนาเย้ย อำเภอนาเย้ย จังหวัดอุบลราชธานี

ปฏิทินการผลิต												
เดือน การผลิต	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
	ทำนา					- เตรียมดินไถกลบ - ไถแปร/ไถตี/ปั้นดิน - หว่านข้าวพร้อม - ทำพิธีแฮกนา - ขวัญและปลงแม่ เจ้าธรณีก่อนลงนา	- ผ่านมากัก น้ำ - หว่านปุ๋ย - ตูแกล้งจัด วัชพืช	- หว่าน ปุ๋ยหมาก ช่วงข้าว แตกสาว (ข้าวสวย)			ข้าวแก่ พร้อมเกี่ยว	
ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ และมัน สำปะหลัง	เตรียมดิน		เริ่ม ปลูก มัน		เริ่มปลูกข้าวโพด			เก็บเกี่ยว ผลผลิต ข้าวโพด				เก็บเกี่ยว ผลผลิต มันสำปะหลัง
พืชผักสวน ครัว, ถั่ว และปอ เทือง												เริ่ม ปลูก หลังฤดู การ เก็บ เกี่ยว

ปัญหาที่พบในการทำเกษตร ปัญหาหลักของชาวบ้านคือ เงินลงทุน บางปีน้ำท่วมพื้นที่
ทางการเกษตร ไรคพืชและแมลงศัตรูพืช ความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ปฏิทินการการเพาะปลูกข้าว พืช ผักสวนครัว จะเริ่มเตรียมดินช่วงเดือนพฤษภาคม ของ
ทุกปี เนื่องจากยึดตามพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ชาวบ้านนิยมทำข้าวนาปี หรือข้าวนา
น้ำฝน คือ ข้าวที่ปลูกในฤดูการทำนาเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงตุลาคมและเก็บเกี่ยวสิ้นสุดไม่เกิน
กุมภาพันธ์ หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวจากอดีตจนถึงปัจจุบันชาวบ้านจะนิยมปลูกผักสวนครัวไว้
รับประทานตลอดปีอยู่เช่นเดิม ถึงจะมีบางส่วนที่ก็จะนิยมปลูกผักสวนครัวไว้ในกระถางข้างบ้าน เพื่อขายและ
สะดวกในการเก็บมาปรุงประกอบอาหารหรือปลูกไว้ตามรั้วบ้าน ดังคำว่า “ผักสวนครัว รั้วกินได้
ตามเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อหลวง” พืชผักสวนครัวที่ปลูก เช่น พริก กะเพรา หอม ย่านาง โหระพา คื่นช่าย
ข่า ตะไคร้ บวบ ฟักทอง ผักอีตู ผักชีลาว มะเขือ มะเขือเทศ มะกรูด มะนาว เป็นต้น

1.2.3 ด้านสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชน พบว่า ชาวบ้านนาเย้ยยังเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจเพื่อ
นำมาจำหน่ายค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงไว้สำหรับการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ซึ่งสัตว์เศรษฐกิจที่
สำคัญของชุมชน ได้แก่ ควาย วัว ไก่ เป็ด ปลา และพบว่า วัว ควาย เป็นสัตว์ที่ชาวบ้านในชุมชนมีการเลี้ยง
มากที่สุด วัว ควายเป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้แรงงานและใช้ทำปุ๋ยหมักจากมูลสัตว์ ก่อนจะถึงเวลาทำนาจะเอามูล
สัตว์ไปหว่านในแปลงนา ก่อนไถนาปักดำ สมัยก่อนวัวควายมากไม่เหมือนในปัจจุบันเหลือน้อยเต็มที หากคิด
เฉลี่ยแล้วเหลือไม่ถึงร้อยละ 20 ถ้าย้อนไป 20-30 ปี จะมีวัวควายกันทุกหลังคาเรือน ในเวลาเข้ากินน้ำวัวควาย
ออกคอกในใต้ถุนบ้านมากินหญ้าในทุ่งนาใกล้ ๆ หมู่บ้าน แต่พอเวลาใกล้เที่ยงก็จะนำวัวควายมากินน้ำในลำ
โดมใหญ่ให้วัวควายได้นอนเล่นน้ำ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนในชนบทและเป็นความรู้สึกที่ดี แต่เมื่อ

ความเจริญเข้ามามีถนนลาดยางทำให้มีกัญหามให้สัตว์เดินบนถนน จึงเป็นการทำลายความเป็นชนบท พื้นบ้านหายไปและทุกวันนี้ไม่มีวัวควายเดินเข้าออกหมู่บ้านในตอนเช้าเย็นจะไม่เห็นภาพนั้นอีก เมื่อก่อนจะขี่วัวขี่ควายเข้าหมู่บ้านหลังจากการทำงานเสร็จก็เลี้ยงให้กินหญ้าอาบน้ำให้และพาเข้าบ้านก่อไฟ

การเลี้ยงปลา เป็นการเลี้ยงเพื่อเป็นอาหารและเลี้ยงไว้ตลอดปีตามธรรมชาติ แต่ก็มีบางส่วนที่เลี้ยงเอาไว้ขายคิดเป็นร้อยละ 30 ของคนในชุมชน เพราะการหาปลาส่วนใหญ่มาจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น ในลำน้ำโดม ห้วย หนอง คลอง บึง จะหากินมาจากลำโดมใหญ่เป็นหลักและลำห้วยใกล้เคียง เนื่องจากที่อยู่อาศัยในแต่ละพื้นที่ของตำบลนาเยี่ยมีลำโดมใหญ่ล้อมรอบและลำห้วย จึงทำมาหากินไม่ลำบากมีแหล่งอาหารสมบูรณ์

ไก่ เป็ด มีบางครอบครัวที่เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคหรือบางครอบครัวเลี้ยงเพื่อการจำหน่ายตามร้านค้า ตลาดนัด ตลาดสดเทศบาล มีทั้งไก่บ้านและไก่พันธุ์ บางครอบครัวเลี้ยงไว้ที่นา มีเล้าไก่ เล้าเป็ด ซึ่งเป็นการเลี้ยงปล่อยตามธรรมชาติ

1.3 ด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพของชาวบ้านในชุมชน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม/ปศุสัตว์/ประมง เป็นหลักและรายรับส่วนใหญ่ต่อปีต่อครัวเรือนได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายรับเฉลี่ยส่วนใหญ่ต่ำกว่า 20,000 บาท อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจพบว่า คนในชุมชนประสบปัญหาที่ทำให้รายรับไม่สมดุลกับรายจ่าย มีดังนี้

1.3.1 ผลผลิตราคาต่ำ เนื่องจากไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตได้ด้วยตนเอง ผู้รับซื้อผลผลิตทางการเกษตรผิดข้อตกลงในการจำหน่ายผลผลิต ทำให้เกษตรกรยังไม่สามารถเพิ่มรายได้ และผลตอบแทนซึ่งบางรายประสบปัญหาขาดทุน นอกจากนั้น กรณีปัญหาประกันราคาข้าว เนื่องจากชาวบ้านประสบปัญหาถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาข้าว เช่น จากการตรวจสอบระดับความชื้นพบว่าไม่เป็นไปตามมาตรฐาน อาจเนื่องจากเกษตรกรไม่มีทุนที่จะพัฒนาหรือยกระดับผลิตภัณฑ์ข้าวเพื่อการสร้างรายได้ที่มั่นคง จึงทำให้รู้สึกว่าคุณค่าถูกเอาเปรียบมาโดยตลอด

1.3.2 ทำให้ประสบกับภาวะการขาดทุนเกิดปัญหาหนี้สิน ปัญหาศัตรูพืช ส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร ทำให้ผลผลิตมีปริมาณน้อย และไม่มีคุณภาพอีกทั้งต้นทุนการผลิตสูงจากการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช ทำให้รายรับไม่เพียงพอต่อรายจ่าย

1.3.3 ภาวะหนี้สินจากค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น (เช่น สมาร์ทโฟน ส่งบุตรหลานเรียนรถจักรยานยนต์) เนื่องจากความทันสมัยของเทคโนโลยี ทำให้สมาชิกในครัวเรือนที่กำลังศึกษามีความต้องการสมาร์ตโฟน เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารหรือสนับสนุนการเรียนรู้ นอกจากนั้นรถจักรยานยนต์ช่วยให้การเดินทางสะดวกและรวดเร็วจึงมีความจำเป็นและส่งผลให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น สำหรับกรณีกู้เงินนอกระบบ ดอกเบี้ยรายวัน เจ้าหนี้กำหนดดอกเบี้ยสูง ทำให้เกิดปัญหาลูกหนี้หาเงินหรือหมุนเงินไม่ทันใช้หนี้ อีกทั้งการเสี่ยงโชค/ติดการพนัน ทำให้มีความเสี่ยงสูงที่เป็นการเพิ่มรายจ่ายและหมุนเงินไม่ทันใช้ ซึ่งนำสู่วงจรการกู้ยืมเงินนอกระบบ

1.3.4 อุทกภัยน้ำท่วม ทำให้พื้นที่ในการทำเกษตรได้รับความเสียหาย และใช้เวลานานในการฟื้นฟูจึงส่งผลให้ไม่มีพื้นที่ทำกิน

1.3.5 ปัญหาโรคระบาด Covid-19 ทำให้ได้รับผลกระทบในด้านเศรษฐกิจโดยตรงจากการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคระบาด Covid-19

1.3.6 นอกจากนั้นรายจ่ายส่วนใหญ่ชาวบ้านจะใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคและบริโภค ภาวะหนี้สินต่อครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 50,000-100,000 บาท ซึ่งที่มาของหนี้สินส่วนใหญ่มาจากด้านเกษตรกรรม รองลงมา ได้แก่ การผ่อนรถ/ผ่อนของใช้ กองทุนหมู่บ้าน ธนาคาร ลูกยืม หนี้นอกระบบ ด้านการช่าง ด้านค้าขาย

1.4 ภาพรวมบริบทชุมชน (ด้านกายภาพ ชีวภาพ และเศรษฐกิจ) โดยใช้ SWOT Analysis

การวิเคราะห์บริบทชุมชนบ้านนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี สรุปลงข้อมูลการจัดเวทีประชาคมเพื่อตรวจสอบข้อมูลและเติมเต็มข้อมูลที่ประชาชนในชุมชนทำการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชนด้านกายภาพ ชีวภาพ และด้านเศรษฐกิจ ปัญหาและข้อจำกัดทั้งปัจจัยสภาพแวดล้อม ภายในชุมชนและปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis ซึ่งผลการวิเคราะห์โดยประชาชนในชุมชนจากการใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์บริบทของชุมชนนำเข้า (Input) โดยจัดเวทีประชาคมร่วมกันระหว่างชาวบ้านและคณะผู้วิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาต่อไปโดยยึดหลักที่让群众ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิด ตัดสินใจ และพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยทำการ SWOT ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงภาพรวมบริบทชุมชน (ด้านกายภาพ ชีวภาพ และเศรษฐกิจ) โดยใช้ SWOT ของชุมชนบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี

จุดเด่น Strengths	จุดอ่อน Weaknesses	โอกาส Opportunities	อุปสรรค Threats
<ul style="list-style-type: none"> - มีลำน้ำโดมไหลผ่านซึ่งเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติสายหลักที่ใช้น้ำเพื่อทำการเกษตรและเป็นแหล่งหาอาหาร - มีพื้นที่สาธารณะจำนวนมากที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชนและป่าชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางธรรมชาติ - มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการจักสานจากไม้ไผ่ - มีกลุ่มอาชีพในชุมชนกลุ่มวิสาหกิจเกษตรสมุนไพรท้องถิ่น ที่มีการปลูกสมุนไพรแปรรูปและการขาย และใช้วัตถุดิบในชุมชน - ชุมชนมีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจในการช่วยเหลือชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - รายได้ของประชาชนในชุมชนรายรับมากกว่ารายจ่ายเกิดความไม่สมดุลกัน - ขาดแหล่งเงินทุน - การคมนาคมไม่อยู่ในถนนสายหลัก - พื้นที่ทางการเกษตรของชาวบ้านเกิดน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก - ปัญหายาเสพติด - ความร่วมมือจากภาครัฐ - ขาดตลาดรองรับสินค้า 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลสนับสนุนการและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ - มีการจัดกลุ่ม กลุ่มอาชีพในชุมชนเพื่อรวมตัวกัน ผลิตร่วมกัน เป็นของกลุ่มหรือของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - สินค้าทางการเกษตรมีความตกต่ำไม่ได้ราคา - การเกิดอุทกภัยน้ำท่วม - ประชาชนในชุมชนยังขาดความรู้ในด้านการบริหารจัดการกลุ่มหรือช่องทางการตลาด

การวิเคราะห์บริบทและการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี
พินดา กมฺพชาติ จินตนา จุลทัศน์ มุสิกกร อัครวีรธรณ วาริณี แสงประไพ สุภารัตน์ สุขโท

2. ผลการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน เพื่อจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี พบดังนี้

การจัดเวทีประชาคมครั้งที่ 1 ได้ทำการศึกษาบริบทชุมชนในด้านกายภาพ ชีวภาพ และด้านเศรษฐกิจ โดยคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจสภาพที่แท้จริงของชุมชน ตลอดจนปัญหาและความต้องการที่จะนำไปสู่กิจกรรมการร่วมมือแล้ว ได้ดำเนินการจัดเวทีประชาคมครั้งที่ 2 ขึ้น ซึ่งในช่วงระยะเวลาดำเนินการจัดทำแผนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อนำมากำหนดเป็นกิจกรรมโครงการที่ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและพัฒนาคุณภาพชีวิต และยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชน แต่การดำเนินการเป็นไปด้วยข้อจำกัดเนื่องจากเกิดสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 จากการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านนาเยี่ยสามารถจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของของคนในชุมชนที่ตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริงในการแก้ไขปัญหาความยากจน ภายใต้บริบทและทรัพยากรทางชีวภาพที่มีอยู่ในชุมชน แผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมได้มีการนำเสนอแผนพัฒนาทั้งหมด 3 แผน 9 ข้อเสนอแนะ และ 11 โครงการ ได้แก่

- 1) แผนพัฒนาด้านสุขภาพ โรคเรื้อรัง โรคติดต่อ และยาเสพติด มี 3 ข้อเสนอแนะ และ 4 โครงการ
- 2) แผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจ มี 3 ข้อเสนอแนะ และ 4 โครงการ
- 3) แผนพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน มี 3 ข้อเสนอแนะ และ 3 โครงการ โดยมีรายละเอียดที่เป็นแนวทางเพื่อการพัฒนาชุมชน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมชุมชนบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี

แผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม	ข้อเสนอแนะ	โครงการ
1. แผนพัฒนาด้านสุขภาพ โรคเรื้อรัง โรคติดต่อ และยาเสพติด	1. ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 3 อ 2 ส 2. คัดกรอง แยกกลุ่ม สุขภาพปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มป่วย 3. การป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19	1. โครงการนำร่องการออกกกำลังกายในผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วม 2. โครงการการศึกษาประสิทธิภาพของสเปรย์สมุนไพรต่อการลดการสูบบุหรี่และสุขภาพช่องปากของ กลุ่มคนติดบุหรี่ 3. โครงการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยเบาหวานและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทย : การนวดเท้าลดอาการชา 4. โครงการ อยู่บ้าน อยู่ห่าง อยู่รอด รวมใจป้องกันไวรัส Covid-19
2. แผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจ	1. ส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชนหลังฤดูการเก็บเกี่ยว	1. โครงการยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์สมุนไพรในชุมชน

แผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม	ข้อเสนอแนะ	โครงการ
	2. เสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจเกษตรสมุนไพรท้องถิ่น ในการพัฒนาต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ 3. ส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ	2. โครงการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรอินทรีย์ 3. โครงการส่งเสริมการขายเครื่องจักสานของกลุ่มผู้สูงอายุ 4. โครงการเพิ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรในกลุ่มวิสาหกิจเกษตรสมุนไพรท้องถิ่น
3. แผนพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน	1. ลดต้นทุนในการใช้สารเคมี 2. ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ 3. การป้องกันและแก้ไขปัญหาแพะระบาดของยาเสพติด	1. โครงการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ 2. โครงการพัฒนาการเกษตรหลังจากเกิดอุทกภัย (น้ำท่วม) 3. โครงการคนรุ่นใหม่ร่วมใจต้านภัยยาเสพติด

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาบริบทและแนวทางพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี แบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต เป็นการนำเสนอชุดข้อมูลที่เป็นบริบทของชุมชนและการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในการยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารายได้ให้กับชุมชนฐานรากที่ต้องการสนับสนุนการดำเนินการของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การเลือกตัดสินใจ ไปจนกระทั่งการปฏิบัติตามแผนในกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทและสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน โดยมีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 แผน 9 ข้อเสนอแนะ 11 โครงการ ซึ่งการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในครั้งนี้ได้แก่ แผนพัฒนาเกี่ยวกับด้านสุขภาพ โรคเรื้อรัง โรคติดต่อ และยาเสพติด แผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และแผนพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน จากแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในครั้งนี้เป็นแผนพัฒนาความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ข้อ คือ 1) บริบทชุมชนบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี 2) แผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) บริบทชุมชนบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี จากการวิเคราะห์บริบทชุมชนบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ด้านกายภาพ ชีวภาพ และเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จำเป็นต้องมีความเข้าใจแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ เหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อใช้ในการตีความหมายข้อมูลและผลที่ได้อย่างแท้จริง และหลักในการพัฒนาชุมชนที่องค์การสหประชาชาติกำหนดขึ้น (UN. Department of Economic and Social Affairs, 1960) มี 10 ประการ คือ 1) การพัฒนา

ชุมชนต้องตอบสนองความต้องการอันแท้จริงของประชาชนในชุมชน 2) ต้องอาศัยความร่วมมือของนักวิชาการหลายสาขาวิชา และผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย 3) ต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติของประชาชนไปพร้อม ๆ กิจกรรมด้านอื่น ๆ 4) ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ 5) ค้นหาและพัฒนาผู้นำชุมชนในด้านต่าง ๆ ตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็น 6) ต้องยอมรับในสถานภาพ บทบาท เปิดโอกาสให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด 7) รัฐบาลมีความพร้อมในการสนับสนุนอย่างจริงจัง 8) มีนโยบายและการวางแผนตั้งแต่ระดับประเทศถึงท้องถิ่น 9) องค์กรเอกชน อาสาสมัครต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ เข้ามามีส่วนร่วม และ 10) มีการวางแผนให้เกิดการพัฒนาพร้อม ๆ กัน ในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับประเทศ และภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางบริบทของชุมชนบ้านนาเยี่ย ด้านเศรษฐกิจรายรับส่วนใหญ่ต่อปีต่อครัวเรือนได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายรับเฉลี่ยส่วนใหญ่ต่ำกว่า 20,000 บาท ทำให้คนในชุมชนประสบปัญหาที่ทำให้รายรับไม่สมดุลกับรายจ่ายซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุชจรี ศรีอุปโย ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการจัดการบริบทชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมวิถีชีวิตผ่านเครื่องมือการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม พบว่า โองังชีวิต เป็นการศึกษารายรับและรายจ่ายของชุมชน พบว่า มีรายจ่ายมากกว่ารายรับ วิทยุรุ่นและวัยทำงานออกนอกบ้าน ขาดการมีส่วนร่วมในชุมชน ขาดผู้สืบทอดด้านวัฒนธรรม เป็นต้น

2) แผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนบ้านนาเยี่ย ตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ชุมชนบ้านนาเยี่ยสามารถจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของของคณในชุมชนที่ตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริงในการแก้ไขปัญหาความยากจน ภายใต้บริบทและทรัพยากรทางชีวภาพที่มีอยู่ในชุมชน แผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมได้มีการนำเสนอแผนพัฒนาทั้งหมด 3 แผน 9 ข้อเสนอแนะ และ 11 โครงการ ได้แก่ 1) แผนพัฒนาด้านสุขภาพ โรคเรื้อรัง โรคติดต่อ และยาเสพติด มี 3 ข้อเสนอแนะ และ 4 โครงการ 2) แผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจ มี 3 ข้อเสนอแนะ และ 4 โครงการ 3) แผนพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน มี 3 ข้อเสนอแนะ และ 3 โครงการ ซึ่งกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม นำไปสู่การแลกเปลี่ยนและสร้างความเข้าใจร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง (Bouneaw, 2007) เพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริงและสอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ค่านิยม ประเพณีและทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม และประชาชนในชุมชนจะเกิดความมั่นใจมากขึ้นโดยเฉพาะทีมงานหลัก (Core Team) เพื่อให้ปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย หรือปฏิบัติงานให้เสร็จสมบูรณ์ การมีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของสัมพันธ์ สุกใส และคณะ เรื่อง การศึกษาความเป็นเครือข่ายทางสังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม เพื่อการจัดทำแผนพัฒนา ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนพิจารณาจากสามมิติ คือ มิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางสิ่งแวดล้อม ทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดีและอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งเป็นความสมดุลของการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ที่จะนำไปสู่จุดหมายของกระบวนการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคนให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อย่างได้สัดส่วนกัน ควรพัฒนาคนให้มีคุณภาพเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาด้านจิตใจให้ประชาชนมีความรู้ รับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ ยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัว เพื่อชุมชนส่วนรวม (คุณธรรม) เช่น ด้านเศรษฐกิจ มีความสามารถเพิ่มผลผลิตต่าง ๆ มากมาย ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น แต่มิได้มุ่งค้ำกำไรเกินควรจนทำให้ประชาชนเดือดร้อน

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาชุมชนที่ใช้กระบวนการอย่างมีส่วนร่วมและการดำเนินการอย่างต่อเนื่องควรมีการบูรณาการการทำงาน สร้างชุมชนที่เข้มแข็งขับเคลื่อนด้วยการปฏิบัติตามแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และมีการติดตาม ประเมินงาน ที่เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณงาน เพื่อให้มีศักยภาพ

2. กระบวนการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ชุมชน การกำหนดทิศทางการพัฒนาของหมู่บ้าน วิสัยทัศน์ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ และข้อมูลอื่น ๆ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน และผลักดันแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมได้เข้าไปอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ของการพัฒนาท้องถิ่น

ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาถึงผลกระทบและปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับชุมชนฐานรากให้กับชุมชน ในการปรับตัวและทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของโลก โดยเฉพาะการสร้างสมรรถนะในการแข่งขันให้ทันต่อสถานการณ์โลกที่ไร้พรมแดน ความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2559). *แนวทางการดำเนินกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ กรมการพัฒนาชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- Bouneaw, J. (2007). *The Participation in Research for Locally*. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- UN. Department of Economic and Social Affairs. (1960). *Community Development and Relateds Service*. New York: United Nation Republication.